

СТРУКТУРНІ ДИСПРОПОРЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

І.М. Новак, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Досліджено джерела та напрями інвестування вітчизняної економіки. Проаналізовано структуру експорту інвестицій з України. Визначено диспропорції у розвитку інвестиційного процесу. Вказано на необхідність розробки інвестиційної стратегії країни. Запропоновано сформулювати механізм залучення активів інститутів спільного інвестування в розвиток інноваційного виробництва.

Ключові слова: *інвестиції, дисбаланс інвестиційного процесу, інвестиційна стратегія, інноваційний розвиток.*

Постановка проблеми. Процес глобалізації світогосподарського життя зумовлює активізацію інвестиційної діяльності, що сприяє мобільності капіталу та підвищує його значення в економічному процесі. Для вітчизняної економіки інвестиційний капітал є тим фактором, який дозволяє здійснити структурну перебудову та істотно підвищити ефективність розвитку. Особливої уваги проблема активізації інвестиційної діяльності потребує в умовах, коли у більшості підприємств країни необхідно здійснити перепрофілювання на інноваційні методи господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Погоджуємося з думкою більшості вчених, що лише інноваційно-орієнтоване інвестування, як прогресивна стратегія може забезпечити сталий розвиток у майбутньому [1, 2, 3]. Наприклад, нинішня Стратегія соціально-економічного розвитку ЄС на період до 2020 року концентрується на ключових сферах, щодо яких потрібно забезпечити: «знання та інновації, більш сталу економіку, вищу зайнятість та соціальне залучення», – йдеться у висновках Європейської Ради [4]. Підтримуючи напрямок інноваційного інвестування, можна вирішити ряд питань соціального характеру.

Японський досвід планування інвестиційної стратегії має протилежний підхід, що обумовлено характеристиками, притаманними даній країні, – виснаженими земельними та водними ресурсами, високою вартістю робочої сили, нестачею продовольства тощо. Тому при плануванні японської інвестиційної стратегії було використано принцип «експорту інновацій». Урядом Японії була розроблена Концепція «Щодо іноземного інвестування для гарантованого забезпечення Японії продовольством» [5].

Як свідчить світовий досвід, економічне зростання забезпечується капіталовкладеннями на рівні 25-30% від ВВП. На жаль, в Україні внутрішні капіталовкладення у 2014 р. становили 13,0% від ВВП, зовнішні – 0,3% відповідно, що становить половину рекомендованого обсягу. Відзначимо, що

окрім проблеми дефіциту фінансування капіталовкладень, що є загальною для всіх галузей економіки країни, наявна диспропорція розподілу інвестиційного капіталу, яка негативно позначається на ефективному функціонуванні виробничого ланцюга.

Шинкарук Л.В., Бевз І.А. та Барановська І.В. зазначають, що несприятливі умови для довгострокового інвестування обумовили переважаючу інвестиційну привабливість секторів із високою ліквідністю і швидким обігом та випереджаючі темпи розвитку секторів, які здійснюють експортну діяльність. Серед інституційних проблем науковці відзначають недосконале інституційно-правове забезпечення реформ, відсутність інвестиційної стратегії розвитку України [6].

Постановка завдання. Дослідження проблем, що стримують інвестування у вітчизняну економіку, дозволить розробити заходи, направлені на гармонізацію даного процесу, та сприятиме збільшенню інвестиційних надходжень й підвищенню продуктивності їх використання. Все це і визначило мету дослідження.

Результати досліджень. Ринкові відносини в країні позначилися на напрямках формування інвестиційних джерел. Згідно чинного законодавства інвестиції можуть здійснюватися за рахунок власних фінансових ресурсів інвестора (амортизаційні відрахування, прибуток, грошові нагромадження, заощадження громадян, юридичних осіб і ін.), залучених фінансових коштів (банківські, бюджетні, облігаційні кредити, а також коштів, отриманих від продажу акцій, облігацій, пайових і інших внесків громадян і юридичних осіб), бюджетних інвестиційних асигнувань і запозичених фінансових ресурсів (кредити, позики). Структурний розподіл інвестиційних ресурсів вказує на існування диспропорції серед джерел та напрямів інвестування, що відповідно має негативні наслідки для економіки країни. Дослідження динаміки структури джерел фінансування вказує, що протягом останніх років обсяги державного фінансування – скорочуються, а частка інвестицій внутрішніх інвесторів – зростає (табл.). Проаналізувавши джерела фінансування капітальних інвестицій можна відзначити, що за досліджуваний період відбулося різке скорочення державного фінансування з 5,8% у 2010 р. до 0,7% у 2014 р. Частка наданих кредитів банків та інших позик скоротилась з 12,3% до 8,8% відповідно [7]. Все це призвело до того, що основне навантаження по відновленню активів виконували власні кошти підприємств та організацій. Так, їх частка у 2010 р. становила 60,8%, а у 2014 р. вона зросла (на 30920,1 млн. грн.) і становила 71,5%. Таким чином, кошти внутрішніх інвесторів є основним джерелом капітальних інвестицій. Якщо аналізувати напрями інвестування, яким було віддано перевагу, то це: транспорт та зв'язок (70,9%), переробна промисловість (5,5%), виробництво та розподіл електроенергії, газу та води (5,5%). Відмітимо, що за 2010-2014 рр. у грошовому виразі зросла кількість інвестицій у сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги на 30 млрд. грн, однак при цьому частка галузі у загальному обсязі інвестування скоротилась з 1,5% до 1,2%. Погіршилася ситуація із фінансуванням охорони здоров'я та соціальної

допомоги, у вартісному виразі вона скоротилася на 2 млрд. грн і становила лише 0,08%. Дана динаміка має критичне значення, і вказує на вкрай тяжку економічну ситуацію в країні. В розвинутих країнах саме рівень розвитку охорони здоров'я та фінансування соціальної допомоги є тим показником, що характеризує економічну стабільність.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Україні, [7]

Джерела знаходження капіталу	Освоєно капітальних інвестицій у 2010 р.		Освоєно капітальних інвестицій у 2014 р.	
	млн. грн	у % до загального обсягу	млн. грн	у % до загального обсягу
Всього: у т.ч. за рахунок	189060,6	100	204061,7	100
коштів державного бюджету	10952,2	5,8	1511,2	0,7
коштів місцевих бюджетів	6367,7	3,4	5276,8	2,6
власних коштів підприємств	114963,6	60,8	145883,7	71,5
кредитів банків та інших позик	23336,2	12,3	17992,3	8,8
коштів іноземних інвесторів	4067,7	2,1	5536,6	2,7
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	20830	11,0	21365,6	10,5
інших джерел фінансування	8543,0	4,5	6495,5	3,2

Слід зазначити, що сьогодні вітчизняний ринок інвестиційних ресурсів є не організованим та роздібненим. Діяльність інвесторів є недостатньо скоординованою і малоефективною. Окрім цього на інвестиційний процес має вплив нестабільна політико-правова ситуація в країні. Все це призвело до того, що в країні існує досить великий розрив між попитом на інвестиції та їх пропозицією, а також сформувалася диспропорція у їх регіональному розподілі.

Приріст інвестицій в основний капітал у 2010–2014 рр. досягнуто у 23 регіонах країни, лише від'ємне значення має Донецька область, обсяги інвестування в яку скоротилися на 1731,7 млн. грн. За досліджуваний період регіональна структура освоєного капіталу зазнала кардинальних змін, так якщо у 2010 р. основними реципієнтами були Донецька (11,2% від загального обсягу), Харківська (7,8%), Дніпропетровська (7,6%), Львівська (5,5%), Київська (4,6%) області та м. Київ (17,7%), то у 2014 р. Волинська (9,5%), Івано-Франківська (9,0%) Дніпропетровська (6,3%) області та м. Київ (29,7%).

Нинішня ситуація в інвестиційній сфері, обумовлена нестачею коштів внутрішніх інвесторів, стримує проведення намічених соціально-економічних заходів, тому для вирішення даної проблеми потрібно активізувати залучення

іноземного капіталу.

За період дослідження 2010–2014 рр. обсяг надходження прямих іноземних інвестицій зріс лише на 2,7%. При цьому найбільші капіталовкладення в Україну надходили у 2013 р. – 58156,9 млн. дол., що на 26,6% більше, ніж у 2014 р. До трійки найбільших інвесторів увійшли: Кіпр – 13710,6 млн. дол. (29,8%), Німеччина – 5720,5 млн. дол. (12,4%) та Нідерланди – 5111,5 млн. дол. (11,1%). За даними Державного комітету статистики України за 2010–2014 рр. значно зріс обсяг капіталу з Швейцарії на 61,8%, Кіпру – на 38,3% та Віргінських островів – 36,7% відповідно, та значно скоротили інвестиції з Франції на 31,8%, США – 27,7%, Німеччини – 19,2%, Російської Федерації – 20% та Польщі – 11,2% [7]. Зменшення обсягів інвестування з економічно стабільних країн світу відображає погіршення інвестиційного клімату в країні. У той же час, зростання надходжень з офшорних зон вказує, що в більшості це є кошти вітчизняних інвесторів, які певним чином уникають впливу українського законодавства.

Для іноземних інвесторів у 2014 р. пріоритетними були: промисловість (32,3%), у тому числі переробна (27%); фінансова і страхова діяльність (25,1%); оптова та роздрібна торгівля (13,1%). У переробній промисловості в 2014 р. було освоєно 14894,6 млн. дол., з яких 37% – це капіталовкладення у металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування та 18% – виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів [7].

У сільське господарство було інвестовано лише 594,1 млн. дол. або 1,3%, що за відсоткового співвідношення майже однаково з розміром внутрішнього інвестування аграрного сектору. На охорону здоров'я і соціальну допомогу було виділено 50,7 млн. дол., або 0,1% від загальної суми інвестованих прямих іноземних інвестицій.

Результати дослідження процесу інвестування в економіку України вказують на дефіцит інвестиційного капіталу та збереження нераціональної структури напрямів його вкладання. У результаті нині ми маємо низький рівень технологічного оснащення вітчизняних підприємств та фактичний провал урядової програми економічного розвитку на інноваційній основі. Основною проблемою, що призвела до даного стану, є не сформована інвестиційна стратегія, орієнтована на розвиток інноваційних технологій з чітко розробленими напрямами, заходами та визначеними результатами. При цьому заходи державної політики, направлені на покращення інвестиційного клімату, також не дали свого результату.

На це відреагували вітчизняні інвестори, збільшивши експорт капіталу з України протягом 2010–2014 рр. Аналізуючи географію інвестування з України, відзначимо, що основним реципієнтом вітчизняних коштів є Кіпр. Часка даної країни за період 2010–2014 рр. коливалася в межах 89,9%–92,6% від загального обсягу інвестицій. Найбільший розмір капіталу був вивезений до Кіпру у період 2011–2012 рр. – 6342,5 млн. дол. Друге місце за розміром інвестованого капіталу займають Російська Федерація – 3,09% або 196,9 млн. дол. на 31 грудня 2014 р. та Латвія 1,3% або 85,0 млн. дол.

В розрізі областей України основним донором капіталу є Донецька область. На кінець 2014 р. дві області країни, а саме Донецька (85,1%) і Дніпропетровська (1,8%) та м. Київ (10,8%) інвестували закордон в сукупності 97,7% або 6206,1 млн. дол. від загального обсягу капіталу. Щодо інших областей України, то простежується абсолютне зменшення у Одеській області (-7,9 млн. дол.), Сумській (-0,2 млн. дол.) та Вінницькій (-0,1 млн. дол.). Таким чином, більшість регіонів країни не проявляють особливого інтересу до розміщення власного капіталу за кордон.

Основними напрямками інвестування вітчизняного капіталу закордон у 2010 р. були професійна, наукова та технічна діяльність – 85,5%, фінансова і страхова сфера – 9,9%. У 2014 р. змін майже не відбулося (рис).

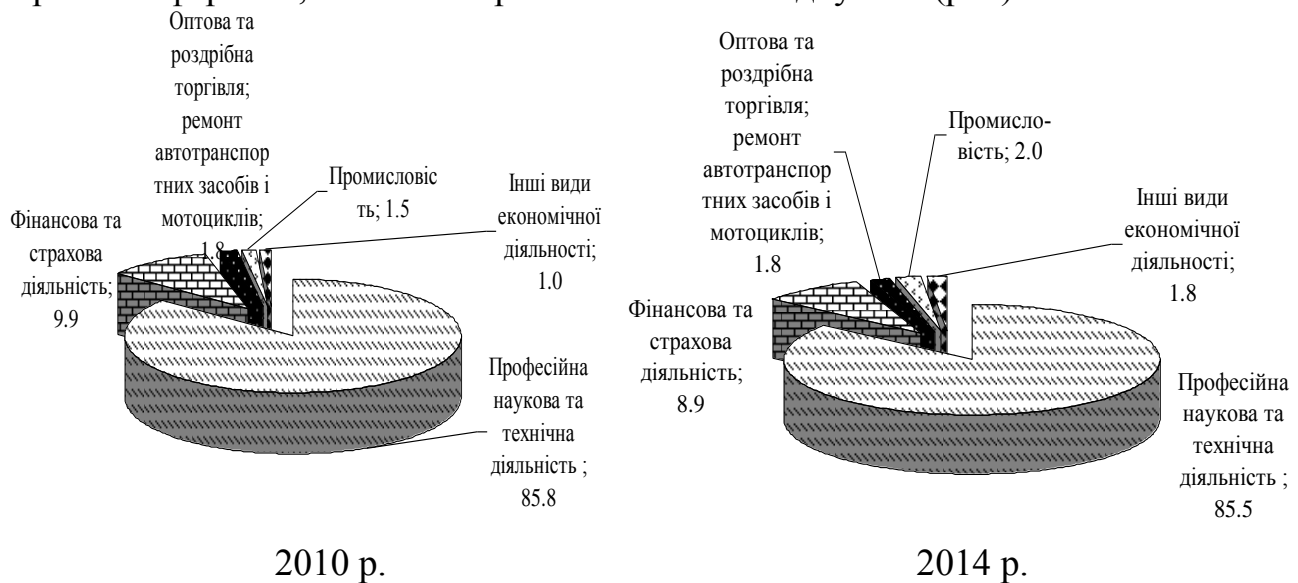

Рис. Напрями інвестування вітчизняного капіталу в економіку країн світу за видами економічної діяльності, % [7]

Аналіз напрямів інвестування за кордон у 2014 р. вказав, що основний обсяг капіталовкладень відносно 2010 р. не змінився і становив 5429 млн. дол. – це професійна, наукова та технічна діяльність, 567,6 млн. дол. – фінансова та страхова діяльність. Розміщення іноземних інвестицій в інших галузях є незначними, та в сукупності становить – 5,5% від обсягу прямих іноземних інвестицій, розміщених за кордоном станом на 31.12.2014 р.

Результати даного дослідження вказують на проблеми в інвестиційній сфері країни та вражають тим, що у час, коли в Україні не вистачає коштів на інноваційні проекти та відновлення основних засобів вітчизняних підприємств, – 85,5% капіталу експортується у розвиток даних напрямів закордоном. Так, наприклад, нині більш ніж 82% інвестицій з України мають походження із Донецької області, де ступінь зношування основних фондів на рівні 60%. Адекватність поведінки українських інвесторів можливо пояснити лише недосконалим вітчизняним законодавством, що регулює здійснення інвестиційного процесу та несприятливими інвестиційними умовами ведення бізнесу.

Висновки. Для виходу із даної ситуації потрібно сформулювати інвестиційну стратегію країни та галузей, що врегулює не раціональний

розподіл капіталу, в основу якої буде покладено інтенсивний розвиток за рахунок інноваційних технологій. Адже саме інноваційна діяльність має всі шанси забезпечити випуск конкурентоспроможної продукції та сприяти успішному виходу економіки країни з кризи. Все це потребує на рівні держави розробки заходів та механізмів, які б спонукали інвесторів до переорієнтації з експорту інвестицій на внутрішнє інвестування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. При цьому на особливу увагу, заслуговує досвід розвинених країн світу щодо залучення у процес інвестування інноваційної діяльності інститутів фінансового ринку. Нині в Україні венчурні фонди займають 94,6 % активів ІСІ, при цьому напрями їх інвестування не зорієнтовані на нові технології, а кошти здебільшого інвестуються у будівництво та торгівлю. Враховуючи потужний обсяг капіталу інститутів інвестування при формуванні інвестиційної стратегії країни, потрібно розробити економічний механізм щодо залучення їх активів у вітчизняне інноваційне виробництво.

Література

1. Національні проекти у стратегії економічної модернізації України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Бережний, А.П. Павлюк [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 144 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/naz_proektu-dc136.pdf
2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
3. Технологічна модернізація промисловості України / Л.І. Федулова, І.А. Шовкун, С.В. Захарін та ін. / За ред. д-ра екон. наук Л.І. Федулової [монографія]. – К.: Ін-т екон. прогноз., 2008. – 472 с.
4. Європейська Рада схвалила стратегію Європа – 2020 / Євробюлетень. – 2010. – №4. – стр.16–17. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobulet_04_2010_uk.pdf
5. Стратегія Японії щодо іноземного інвестування для гарантованого забезпечення продовольством [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukrjap/3895.html>
6. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К., 2015. – 304 с. : табл., рис.
7. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Zhalilo Y.A., Pokruchka D.S., Berezhnaya Y.V. and Pavlyuk A.P. (2013) National projects in the strategy of economic modernization Ukraine. Kyiv., NISS Retrieved from: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/naz_proektu-dc136.pdf (In Ukrainian).

2. Lupenko Y.O. and Mesel'-Veselyaka V.Y. (2012) Strategic directions of development of agriculture of Ukraine till 2020. Kyiv. NNTS "IAE" (In Ukrainian).

3. Fedulova L.I., Shovkun I.A. and Zakharin S.V. (2008) Technological modernization of industry of Ukraine. Ed. Dr. Sc. Science LI Fedulova [monograph]. - Kyiv. Institute of Economics. Prohnozuv. (In Ukrainian).

4. Yevropeys'ka Rada skhvalyla stratehiyu Yevropa – 2020 (2010) The European Council approved a strategy for Europe – 2020. Yevrobulet – Eurobulletin, №4. pp.16–17. Retrieved from: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobulet_04_2010_uk.pdf. (In Ukrainian).

5. Strategy of Japan on foreign investment to guarantee food security. Retrieved from: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukrjap/3895.html>

6. Shynkaruk L.V., Beviz I.A., Baranovska I.V. and etc. (2015) The structural transformation in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and influence on economic development: research report. Ed. Corr. NAS of Ukraine L.V. Shynkaruk; NAS of Ukraine, SI "Institute of Economics. and prohnozuv. NAS of Ukraine. " Kyiv. Tab., Fig. (In Ukrainian).

7. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (In Ukrainian).

Одержано 25.10.2016

Аннотация

Новак И.Н.

Структурные диспропорции развития инвестиционного процесса

Исследован опыт инновационно-ориентированного инвестирования в мире и его основные направления, обусловленные характеристиками, присущими определенным странам. Отмечено отсутствие надлежащего уровня капиталовложений в Украину, что сдерживает экономический рост страны. Проанализированы источники и направления инвестирования отечественной экономики. Указано на диспропорцию распределения инвестиционного капитала, которая негативно сказывается на эффективном функционировании производственной цепи. Установлено, что основным источником капитальных инвестиций являются средства отечественных инвесторов. При этом отечественный рынок инвестиционных ресурсов является не организованным и раздробленным, а деятельность инвесторов недостаточно скоординированной и малоэффективной. В результате в стране наблюдается низкий уровень технологического оснащения отечественных предприятий, что привело к фактическому провалу правительственной программы экономического развития на инновационной основе.

Важно отметить что, в стране, не сформирована конкретная инвестиционная стратегия, которая должна быть ориентирована на развитие инновационных технологий с четко разработанными направлениями, мерами и определенными результатами.

Следствием неблагоприятного инвестиционного климата явилось увеличение экспорта капитала отечественных инвесторов из Украины в течение 2010-2014 гг. Установлено, что в период, когда в Украине не хватает средств на инновационные проекты и восстановление основных средств отечественных предприятий, – 85,5% капитала экспортируется в развитие данных направлений зарубежом.

Для выхода из данной ситуации указано на необходимость разработки инвестиционной стратегии страны и отраслей. С ее помощью возможно урегулирование не рационального распределения капитала.

Ключевые слова: инвестиции, дисбаланс инвестиционного процесса, инвестиционная стратегия, инновационное развитие.

Annotation

Novak I.M.

Structural imbalances of the development of the investment process

The experience in innovation-oriented investment in the world and its main areas caused by peculiarities specific to certain countries are studied. The lack of the appropriate level of investments in Ukraine which hinders the economic growth of the country is noted. Investment sources and areas of the national economy are analyzed. Imbalance in the distribution of investment capital which negatively affects the effective functioning of the production chain is specified on. It is found that the main source of capital investments is funds of domestic investors. Thus, the domestic market of investment resources is disorganized and atomistic and the activity of investors is not enough coordinated and ineffective. As a result, in the country there is a low level of technological equipment of domestic enterprises, as well as the actual failure of the government program of the economic development based on innovations.

The problem that caused this situation is the unformed investment strategy that was to be focused on the development of innovative technologies with well-developed areas, activities and specified results. The unfavorable investment climate was marked by increase in the export of capital of domestic investors from Ukraine for 2010-2014. It is found that when Ukraine lacks funds for innovative projects and renewal of fixed assets of domestic enterprises, 85.5% of the capital is exported to the development of these areas abroad.

The way out is to develop the investment strategy of the country and areas that will regulate the capital misallocation. It will be based on the intensive development through innovative technologies.

Key words: *investment imbalance investment process, investment strategy, innovative development.*

УДК 332.154:631.11:339.16

ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗБУТОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

П.П. Богачик, аспірант

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто економічні підходи, які є найбільш ефективними при оцінці вибору конкурентної стратегії у збутовій діяльності. Також автором запропонований багатофакторний підхід, який включає систему показників оцінки конкурентної стратегії.

Ключові слова: *економічний підхід, конкурентна стратегія, сільськогосподарські підприємства, збутова діяльність.*

Постановка проблеми. В умовах становлення нових економічних відносин на міжнародному ринку, підвищення конкурентної боротьби на продовольчих ринках завдяки використанню сучасних біотехнологій, які є рушієм збільшення виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, оцінка конкурентних стратегій сільськогосподарських підприємств у збутовій діяльності набуває ще більш важливого значення. Також, слід відмітити, що використання найсучасніших технологій при виробництві,